

ПРОБЛЕМА ІМІДЖУ ІСЛАМСЬКИХ ДЕРЖАВ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

В. Є. Сизонюк, М. І. Прихненко

Анотація. У даній статті розглядається зростання впливу ісламу на міжнародні відносини, як цілісної системи, що охоплює не лише релігійне світосприйняття в країнах сповідування, а й в усьому світі в цілому; та формування іміджу ісламських держав в окремих регіонах.

Ключові слова: імідж, держава, ісламський фундаменталізм, релігія, сучасна система міжнародних відносин.

В умовах сучасності все більшого значення набуває питання про здатність держави впливати на зовнішню та внутрішню політику силою ідей та цілеспрямованих інформаційних потоків, адже від того, як вона сприймається світовою спільнотою, залежить її значимість у системі міжнародних відносин. Держави розцінюють надійний позитивний імідж як значну конкурентну перевагу, що дозволяє зробити голос країни на світовій арені почутим, а висловлені нею ідеї та концепції – гідними уваги.

Релігія може мати значний вплив на формування іміджу держави, особливо якщо йдеться мова про одну з найвпливовіших релігій світу – іслам. У країнах свого сповідування, він набуває глобального характеру та досить часто задає темп розвитку міжнародних відносин. Як винятково сильна релігія, яка не зводиться до одної тільки віри, іслам є способом життя, і навіть основою цивілізації.

Іслам активно розвивається і розширює свої сфери впливу, виходить за свої географічні та політичні кордони, при цьому утримуючи позиції світового розвитку сучасності, доказом чого є значне зростання чисельності її прихильників. Іслам посідає друге, після християнства, місце у світі за кількістю віруючих та сповідується у більш ніж 120 країнах світу. Найбільшими мусульманськими державами є Індонезія, Індія, Пакистан і Бангладеш. У більшості держав Близького й Середнього Сходу релігія оголошений державною. До прикладу Саудівська Аравія, Іран, Пакистан – яскраві представники країн, в яких іслам виконує роль не лише фундамент державної влади в політико-ідеологічному сенсі, але й за рахунок шаріату регулюють усі сфери життя [1].

Потрібно також зважати і на значний вплив стереотипів на сприйняття країн, як, наприклад, викривлене уявлення про мусульманський світ, де спостерігаємо велику роль релігії на напрям політики держав регіону. Ототожнення релігії і нації у масовій свідомості мусульман, з одного боку, і уявленні про мусульманську єдність, засновану на головних ідеях ісламу про єдинобожжя, з іншого, зумовили формування теорії «ісламського шляху» розвитку.

Деякі західні спостерігачі, включаючи політиків, вважають ісламський фундаменталізм більш небезпечною ідеологією та політичним рухом, ніж комунізм після розпаду Радянського Союзу. Розвиток радикальних ісламських рухів відбувся на Близькому Сході з кінця "холодної війни".

Коли люди говорять про ісламський фундаменталізм, його часто прирівнюють до повернення до середньовічної відсталості. Сьогодні це розглядається як радикалізм, екстремізм, тероризм та несумісність із західними демократичними системами. Ісламський фундаменталізм означає релігійний та політичний рух, який прагне повернення до золоті доби пророка Мухаммеда та чотирьох правильно керованих халіфів на основі чистого ісламу. Тому ісламські фундаменталісти як політичні активісти намагаються реконструювати мусульманські громади. Фундаменталісти розглядають західні країни, особливо Америку та Ізраїль, як своїх головних ворогів. На їхню думку, західна агресія та вестернізація призвели до занепаду мусульманського суспільства.

Мусульманське суспільство стикалося з все більшими труднощами та викликами. Націоналізм та інші політичні ідеології в мусульманському світі переживають злет і падіння з 1960-х років.

Одним із найважливіших факторів впливу є, безумовно, економічний, адже розрив між багатими і бідними країнами є однією з головних причин ісламського фундаменталізму. Відповідно до Звіту людського розвитку ООН (1992), розподіл доходів у світі погіршився, особливо після 1980. Таким чином на внутрішньому рівні існує ще глибший розрив, який відокремлює багаті класи від бідних в ісламському світі. Найбагатші 20 % населення цих країн мають приблизно 70–80 % ВВП, тоді як найбідніші – близько 5 %. Важливіше навіть те, що погіршення загострилося після 1980 року, а ісламські фундаменталісти не випустили шанс використати незадоволення мас, які в зростаючій кількості трималися своєї релігії. Іслам, з акцентом на рівність та соціальну справедливість стає центром привабливості для багатьох людей, які втратили будь-яку надію в житті [2].

Крім перерахованого, варто згадати і політичний чинник. Арабська поразка Ізраїлю у війні 1967 р. стала переломною для ісламського фундаменталізму. Поразка трактувалася ісламськими активістами як провал націоналістичних «світських» режимів на Близькому Сході. Світські націоналістичні ідеології не змогли стати панацеєю для людей в ісламських країнах.

Під впливом складної ситуації відбулися деякі зміни в ісламському фундаменталізмі, особливо в проблемах з владою. Одна з них – радикальний ісламський фундаменталізм. Радикальні ісламські фундаменталістичні групи розпочали жорстоку війну проти встановленої влади шляхом терористичних засобів, таких як викрадення, вбивства та бомбардування. Вони не лише нападали на урядовців та будівлі, а й викрадали та вбивали іноземних мандрівників, журналістів та дипломатів.

Багато західних політиків та науковців розглядають ісламський фундаменталізм як нову глобальну загрозу. Війна між комунізмом і Заходом була замінена новою війною між Заходом та ісламськими фундаменталістами. В історії піднесення та швидке розширення ісламу виявились подвійною загрозою для Заходу, як релігійно, так і політично [2].

Стрижнем ісламського світу виступає Близький і Середній Схід, де сконцентровані значні природні ресурси, які дають поштовх до розвитку таким державам, як Кувейт, ОАЕ та Саудівська Аравія. ОПЕК, в якій ключову роль відіграють арабські держави, значною мірою контролює світовий ринок нафти, станом на сьогоднішній день. Так, Саудівська Аравія – країна, що є другим у світі виробником і першим експортером нафти. У країні панує авторитарний режим і, спираючись на це Freedom House оцінює її як «Не вільна». Дипломатичним шляхом країна усіляко просуває інтереси ісламу в усьому світі. Не зважаючи на досить тісні відносини із Заходом, Саудівська Аравія нерідко критикується за поблажливе ставлення до релігії, що провокує формування невизначеної ситуації. Разом із тим ЗМІ у Саудівській Аравії прискіпливо контролюються [3].

Неможливо згадати про іслам у контексті медіа, тому варто зазначити, що починаючи з 2003 року почали з'являтися ознаки більшої відкритості. Роль медіа у формуванні громадської думки та культури не можна недооцінювати. Дезінформація призводить до поширення стереотипів, і, таким чином, образ типового терориста ототожнюється із представниками арабських народів не лише на побутовому, а й на державному рівнях.

До прикладу, Чарльз Курцман, американський соціолог, вважає, що така політика висвітлення тероризму призводить до консервативного відношення та уявлення про мусульман; поведінки, повністю протилежній толерантній, а разом із тим і до невинуватної диспропорції в інших аспектах. Переоцінка потенційно можливих загроз, невідповідні реакції, недостовірна інформація і способи її піднесення можуть докорінно видозмінювати реальну ситуацію. Як свідчить статистика Triangle Center on Terrorism and

Homeland Security – шанси загинути від рук мусульманина є нижчими, аніж ймовірність бути вбитим суто через сповідання ісламу [4].

Зокрема, спостерігаємо міжнародну тенденцію того, що мусульмани не відчують поваги з боку жителів Заходу. У західних суспільствах розповсюджені негативні сприйняття та стереотипи по відношенню до мусульман, які хоча і притаманні певним соціальним групам, а не суспільствам у цілому, проте у достатній кількості для того, щоб викликати турботу та занепокоєння.

Не тільки західні геополітики, але й мусульманські лідери розглядають боротьбу Заходу з Ісламською Державою як протистояння Півночі і Півдня [5]. При цьому ісламський світ вважає провідну країну Заходу США джерелом культурного розкладання, хижою капіталістичною державою, яка експлуатує ресурси бідніших країн. Західне суспільство теж схильне дещо спрощено сприймати ісламський світ.

У свідомості мусульман релігія і політика, духовне і світське життя нероздільні, іслам здійснює врегулювання всіх сфер життя. Під його впливом змінюються пріоритети внутрішньої і зовнішньої політики мусульманських країн. Відтак радикальні організації використовують ідеологію ісламського фундаменталізму задля переслідування власних цілей. Сумнозвісна «вісь зла», що включає п'ять мусульманських держав: Іран, Ірак, Сирію, Лівію, Судан, у повсякденному уявленні західних людей переважають усталені уявлення, які стосуються ісламського світу, – він викликає страх і недовіру як світ, повний терористів. Увага зосереджена на негативі, а позитивні зрушення сусідніх країн регіону, за якими майбутнє, – ігноруються [7]. Таким чином, виникає тенденція в ототожненні поняття із тероризмом, що загрожує міжнародній стабільності і мирному співіснуванню представників різних релігій і культур, а також має безпосередній вплив на формування іміджу ісламських держав на міжнародному рівні, зокрема в демократично-ліберальних суспільствах модернізованого заходу. Оскільки іслам і релігійна свобода є однією з найважливіших проблем нашого часу, світова спільнота потребує продуманих стратегій задля досягнення консенсусу між мусульманським суспільством та рештою. Побороти догмат насильства і ненависті можна лише реформацією: провадження активної економічної реформи, освітніх програм, підтримка малого та середнього бізнесу, надання повноти прав і можливостей жінкам, подолання статевої сегрегації, забезпечення безперешкодного доступу до освіти. Активне використання медіа-ресурсів, залучення лідерів думок для поширення ідей миротворчості та мирного співіснування багатоконфесійного суспільства. Прийняття ідеї релігійної свободи, створення умов для можливостей вивчення постулатів та догматів ісламу та принципів секуляризму. Запропоновані заходи є миротворчими за своєю суттю, їхній головний меседж полягає в переосмисленні ставлення до конфліктів, обмежень та релігійних прав, що, на їхню думку, дозволить подолати радикалізм, не застосовуючи при цьому зброю.

Аннотация. В данной статье рассматривается рост влияния ислама на международные отношения, как целостной системы, охватывающей не только религиозное мировосприятие в странах исповедание, но и во всем мире в целом; и формирование имиджа исламских государств в отдельных регионах.

Ключевые слова: имидж, государство, исламский фундаментализм, религия, современная система международных отношений.

Abstract. Thus, analyzing the current discourse of scientific research on the image of the state as a whole, our study proves that the construction of a positive image of the state is an integral foundation for its successful foreign policy and is one of the key advantages and a significant indicator of coherence of domestic institutions. . On the example of the perception of countries where Islam plays a significant role, we considered the origins of fundamentalism, the main ideas and policies of the states representing the Middle East region, and what is the so-called “Muslim world”.

Key words: image, state, Islamic fundamentalism, religion, modern system of international relations.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пупенко, Ганна Ігорівна. Роль низових релігійних громад у формування радикального ісламу: Україна в європейському контексті. MS thesis. Київ, 2018.
2. «Іслам, фундаменталізм та політичний розвиток». II Міжнародний симпозіум з Кореї та Близького Сходу в світі, що змінюється, Інститут Близького Сходу, HUFIS, Сеул. 1996 рік.

3. House, Freedom. «Freedom on the Net 2015». Obtenido de [https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN 202015 \(2015\).](https://freedomhouse.org/sites/default/files/FOTN 202015 (2015).)
4. Балацька О. «Політичне насилля як фактор світової політики: сучасні тенденції». Редакційна колегія: 26.
5. Олів'єр Р. Провал політичного ісламу. Harvard University Press, 1994.
6. Гранчак Т. ІДІЛ як цивілізаційний виклик (за матеріалами круглого столу «Ісламська держава: генеза і нові тренди»).
7. Курцман Ч. Мусульмансько-американський тероризм у десятиліття з 11 вересня. Дарем, штат Північна Кароліна: *Triangle Center on Terrorism and Homeland Security*, 2012.
8. Бехруз Х. Релігійні та світські норми в правових системах ісламських держав. *Порівняльне правознавство*. 3–4 (2012): 120–129.
9. Коппель О., and К. Пасінчук. Європа і Близький Схід: Сфера міжцивілізаційних відносин. *Вісник КНУ Міжнародні відносини*. 2006. 33–34.
10. Зінько С. Мусульманські країни Близького Сходу у сучасних міжнародних інформаційних відносинах. Diss. Зінько Соломія Юріївна.
11. Скороход Л. І. США і проблема демократизації Близького Сходу. *Науковий вісник Дипломатичної академії України* 10 (2) (2004): 42–56.
12. Дівак В. В. Країни «Великого Близького Сходу» та Північної Африки в контексті глобального переформатування регіону. *Держава і право*. 2012.

УДК 327.(44)

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ФРАНЦІЇ ЗА ЧАСІВ Е. МАКРОНА

І. А. Скічко, Ю. Т. Теміров

Анотація. У статті розглядається зовнішня політика Франції при президентстві Е. Макрона. Відзначається прагнення нового президента надати зовнішній політиці більш динамічний стиль і одночасно внести в неї, в порівнянні з попередниками, більше елементів реалізму і прагматизму. Разом з тим констатується, що базові основи курсу Франції на міжнародній арені практично не змінилися. В результаті збереглося фундаментальне протиріччя, яке все більш виявлялося при попередниках Е. Макрона, - між спробами проводити самостійну «державну» лінію і установкою на поглиблення європейської інтеграції та співпраці в рамках НАТО. Окремо досліджується зовнішня політика Макрона в африканському та азійському напрямках, а також зовнішній курс щодо Росії та Білорусі.

Ключові слова: Е. Макрон, НАТО, Європейський Союз, «державна» лінія, зовнішня політика.

Вступ. З моменту обрання Е. Макрона президентом Французької Республіки в травні 2017 р. пройшло більше трьох років – строк достатній, щоб зробити висновки про його курс на міжнародній арені. Враховуючи неоднозначну оцінку зовнішньої політики Е. Макрона з боку державних діячів, політологів та суспільства в цілому, наразі актуальним є підбиття проміжних підсумків діяльності президента Французької Республіки у сфері зовнішніх відносин, оцінка впливу особистісних поглядів і підходів Макрона на формування зовнішньої політики Франції, а також ступінь дотримання передвиборних обіцянок фактичній діяльності, що і становить мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. Досвід Е. Макрона в області зовнішньої політики і дипломатії до приходу до влади в Єлісейський палац був невеликим. У 2012–2014 рр. під час роботи на посаді заступника голови керівника президентської адміністрації Ф. Олланда він займався питаннями, пов'язаними з функціонуванням зони євро. У 2014–2016 рр., коли Е. Макрон був міністром економіки, промисловості і цифрових технологій, йому довелося займатися двосторонніми та багатосторонніми зв'язками Франції, зокрема, в рамках ЄС, «Великої сімки» (G7) і «Великої двадцятки» (G20) [1]. В ході передвиборної кампанії Е. Макрон зробив основний акцент на вирішенні економічних проблем країни, а зовнішньополітичні пріоритети були сформульовані ним лише в загальних рисах, основним гаслом яких було «зробити Францію знову великою» [2].